

25713

25713

Östergötland

Landsmåls- och Folkminnesarkivet
Uppsala

Tjärstads sn

25713

Aggemark, Per. 1964.

4/864

ULMA:s frigel. M. 219 Frigor rörande
surfisk, gravfisk, lutfisk och liknande.

9 bl. 40

Godkänd för kopiering 2010-04-21 / M. Hugoson

Frågor rörande surfiske, gravfiske, lutfiske och
liknande.

Svar på Landsmålsarkivets frågelista N 219.

Östergötland
Tjänstads p:
f. d. Kinda k: d

"Det var en gubbe här borta, som fiskade
stor och rejäl fisk, som han ok at stån
med, men han fick ju lov at ha sump."
(da vå en gubbe här börte, som fiskade
stör o rejäl fisk, som han ok at
stån o må, men se han fick ju
lov o ha sump).

"De sats ut tränjårdar och mät
så de kunde få lite sogel (= sovel)
ibland." (de sats ut tränjör o a
mät, så de kunde få lite sögol
ibland) till husbeton.

Längre sedan då fiskade de väl med rot
(hela byalaget), som de skrämdde fisken
på, men sådana här vanliga mät
det hade de lite varan (= var) (längre
dan de fiskade de fals me mät,

Som de skrämds fiskon på, man
 sanna har vänligt nåt då härd
 de lita vän (!). ~~Än~~ skär vi (meddelis
 föräldre o. system) kom till Kullen (en småbruk
 i Lomsby), då fiskade de, var de ville, men sedan
 delade de upp (fiskevattnet). (när vi kom
 te kullen, då fiskade de vå fr vils,
 man som delts de sp).

"Norskar (meddelis far) han brukade att
 slå gäddor" (norskar han brukade a
 sls gäddor), när de gick upp på grant vägen och stodo. luvde på vägen. Jnr. 4!

"Lufiska", "gravfisk" o. dyg. har ej förekom-
 mit i bygden. "Det var väl på vägen,
 när mörtan lette, då kunde man få
 bra mycket, så de saltade för att ha
 senare, men mörtan han var så kärv."
 (de vå ls på vägen när mörtan
 lette, så kunnas en få bra mycket, - så
 de saltades för att ha senare, men
 mörtan han var så zörvor). "Helle
 (ejert, här snart = men) vet jag aldrig, att de
 köpte någon fisk. Ja, det var sådan där

färste sill de ok och sålde på vinterna,
 det brukade manna på köpa en slump
 och palta. Men jag kan inte säga, att
 hon var så bra den där hemsaltade
 sillen. Hon var allt bra kärv. "Thals
 vet ja älor, at de zöpts man fisk,
 ja de vä san der färsk sil de ok a
 sålde på vintna, da brukts manna
 a zöps en slump a salt, men ja
 kan inte säga, at ho var så bra
 den där hemsaltad sila. ho var
 allt bra kärv.)

Ingen fisk saltades dock mer för vinterbehov.
 Nösten, som nämndes på föreg. sid. äts upp, så
 snart man hemm.

" Sedan var det ju (salt) sill och strömming,
 det var ju att köpa och äta." / san
 va da ju sil a strömming, da va ju
 te zöps a äts).

" Och så braken det fick de så mycket
 på andra sidan järnlunden, när hon lekte,
 så det äkte de med stora brantkorgar

(stora korvar egentl. för boss och agnar (hamne)); finns
 nog närmare beskrivna i tidigare frågelistsvar, t. el. om
 tröskning) och sålde, så det köpte vi ett
 par tre. " (a sa bråksson de fick
 de sa mycket på årens sea järnkän,
 när ha lekte, så de åkte de ma
 stora häntkärja a sålde, så de
 göpte vi et på tre).

~~Lake de brukte morfar a~~

"Lake det brukte morfar (a) slå på
 isen på höstarna. Det var skrällake."
 (läks de brukte morfar a slo
 på isen på hösta. de va skrälläks).

Jfr. s. 2!

"Det var inte så märkvärdigt med fisk"
 (de va nts så märkvärdigt ma fisk) för
 "vanligt folk"; vardagslog. "Ål det fick vi
 aldrig." (Ål de fick vi ålor).

"Siklögar det var folk vägnarefter. Det
 var fin fisk och inte var det mycket ben
 i dom. Men det var visst bara på hösten
 de fick den." (Siklögs de va fisk högs
 ätor. de va fins fisk, a inte va de

mynks ben i dom. man da va vst bars
pa hroston de flek dan.)

"Till jul fick de ju lov att ha lutfisk."
(te jul fick de ju lov att ha lutfisk).

"De lutade själva. Man fick köpa den borta.
Det tog man så mycket, så det räcker
både länge och väl." (de lutade själva,
en fick zöps'n tsör. da två en sa
myks, sa da räcker ja ba länge a väl).
Men det var endast till julen man köpte hem
den.

"Det hörde till rätta julköpet att ta hem
lutfisken." (da hörs te rätta julzöpet
te ta hem lutfisken).

"De hade fler sorter. En sort kallade
de gräsej. Spillånga hade de med stora
långa sjök." (de hade fle sorter, en
sort kallas de gräsej. spillånga hade
de - med stora långa sjök)

"De brukade säga sönder bitarna, och
sedan skinnet det flängde de av, och
sedan klippte de sönder det i små

bitar, och dom hade de ats klara kaffet med. (de brukts sägs sönsr bita, a san sinst de fleyds dr a, a san klypts de sönd'f i små bits a dsm lads de te klars käft mä').

"Och det var så mycket bestyr med den (lutfishen). Det skulle de ha både aska och kalk ats grava ner den i. Det skulle vara björkaska. Det gjorde de ihop. Och de tog ut kolen, så det var bara det fina, och så skulle det vara kalk i med, och så slog de på vatnen." (a de va sa mycket bestyr ma dän. de skulle de ha ba äster a kalk te gravs né'ny i. de skulle va björkaska. de gjorde de ihop. a de to ut ksta sa de va bara de fins, a sa skulle de va kalk i mä, a sa slo de på vatnen).

"Det brukade jag luktä illa det där vatnet. Och det luktade allt illa av fisken med, för det var inte lätt ats vatna ut det där riktigt." (de brukts a luktts ils det där)

vätrost. a de luktöds alt ils a fiskon
 mid, fo de va mts lät a vätns m de
 där rēktil). "Det var an vätnöndra den
 eller vätnönlägga sade de med. De skulle
 önska (-byta vätnen) på lutfisken." (de
 va te vätnöndra als vätnönlägs sä de
 mid) "Och det fick man göra ofta i början
 för att gå bort lutfisken." (a de fiskon
 görs sfts i början fo te fo bst lutfisken)
 "Kalken den lossade opp den (fjälten), trögj
 (kalken den lossad spän, trör'a)
 Vad för sorts kiel användes?" "Det var
 träbäljor. - Det tjälades inte, så länge
 de hade askan i, men sedan ställde
 det i källaren, för att inte vätnet
 skulle frysa" (de va träbäljor. -
 de zädes inte, så länge de hade aska
 i, men sen ställdes de i vätnen,
 för att mts vätnet skulle frysa).

* 'Tjälas' och 'frysa' är synonyma, men det
 förre ordet tycks vara det som mest används i dial.

Hur länge den färdiglutade fisken kunde bevaras visste ej meddel. "Men det var ju sämre, ju äldre han var, (man de var ju sämre, ju äldre han var).

När skulle julens lutfisk göras i ordning? På Anna-dagen? "Det hade de sina dato, när allting skulle börjas och vara färdigt, så det kan nog tänkas, att de började på Anna-dagen." (De hade de sina dato, när allting skulle börjas, & vara färdigt, så det kan nog tänkas, att ~~de~~ börjades på annadagen).

Hur anrättade man lutfisk? "De kokte det väl med salt, och sedan hade de salt och stöte kryddpeppar att strö på, som man ville." (de koktes i lös salt & sen hade de salt & stöt kryddpeppar strö på, som en vilis). Vitpeppar

* Meddel. hade ej ofta anrättat lutfisk, sedan hon gift sig, då hennes familj ej tyckte om den.

eller senare användes ej.

Användes sås till fisken? "Det var
hjock, vil sås utav mjölk och mjöl;
(da va gälser vils pås ruta mjölle
a mjöl).

Meddelare: Fru Hilma Isaksson, fö. Nyhagen,
Tjärstad, född 1874 i Västra Eneby, men vid
tidiga är inflyttad till Tjärstad och sedan
bosad där.

Upptecknat i juni 1964 av

Per Aggemark